

Tadeusiewicz, Hanna

"Stanisław Adamczewski.
Pedagog-edytor-badacz literatury",
Teresa Świętosławska, Łódź 1994 :
[recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 40/1, 181-183

1995

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

w Ruchu Oporu we Francji pominięto dyr. W. Rumbowicza, który zginął w Buchenwaldzie. Są to jednak minimalne usterki, jak na taką książkę.

Książka jest cennym opracowaniem, pokazującym polski wkład w zmagania wojenne, nie od strony wysiłku militarnego i bohaterstwa, lecz z punktu widzenia wysiłku technicznego i intelektualnego. Pozwala ona poznać polską działalność emigracyjną od jeszcze jednej strony, stosunkowo najslabiej znanej. Dlatego jest ona interesująca nie tylko dla zainteresowanych historią polskiego lotnictwa i polskiej techniki, lecz także i dziejami Polaków podczas II wojny światowej.

Choć została wydana w Londynie, pokazała się także w Warszawie w głównych księgarniach z wydawnictwami lotniczymi.

Pracę Płoszajskiego należy ocenić bardzo wysoko i z niecierpliwością trzeba oczekiwać na ukazanie się drugiej jej części.

Andrzej Glass
(Warszawa)

Teresa Ś w i ę t o s ł a w s k a: *Stanisław Adamczewski. Pedagog-edytor-badacz literatury*. Łódź 1994 Wydawnictwa Uniwersytetu Łódzkiego, 408 s.

W połowie 1994 r. Wydawnictwa Uniwersytetu Łódzkiego oddały do rąk czytelników książkę pióra Teresy Świętosławskiej, poświęconą Stanisławowi Adamczewskiemu (1883–1952) – zapomnianemu uczonemu, który swe zawodowe i naukowe losy związał najpierw z warszawskim, następnie z łódzkim środowiskiem polonistycznym.

Książka składa się z dwu części; pierwsza (s. 7–190) obejmuje studium o życiu i twórczości Adamczewskiego opatrzone kalendarium, bibliografią osobową i rzeczową, druga (s. 191–406) zawiera, poprzedzony notą wydawniczą, wybór pism Uczzonego; całość uzupełniają obszerne przypisy sporządzone zgodnie z najnowszą normą bibliograficzną oraz indeks nazwisk, pseudonimów i kryptonimów.

Stanisław Adamczewski – wybitny historyk literatury i jej krytyk, dociekliwy badacz m.in. twórczości Zimorowicza, Żeromskiego, Brzozowskiego i Prusa, edytor tekstów literackich, nauczyciel gimnazjalny i profesor uniwersytecki, autor wnikliwych recenzji i błyskotliwych felietonów – dopiero w czterdziestą drugą rocznicę śmierci doczekał się monograficznego opracowania, na jakie w pełni zasłużył, godnej rehabilitacji po latach zapomnienia, jaką winna Mu była nowa generacja polonistów. Spłaty długu wobec Adamczewskiego podjęła się Teresa Świętosławska, która Jego wielostronną działalność uczyniła przedmiotem dysertacji doktorskiej, wykonanej w Uniwersytecie Łódzkim pod kierunkiem profesora Zdzisława Skwarczyńskiego, a następnie po koniecznych retuszach i uzupełnieniu wyborem pism wydała w uniwersyteckiej oficynie.

Autorka zaprezentowała w świeżo opublikowanej książce szczegółową biografię Adamczewskiego, wykorzystując wszelkie dostępne dokumenty, opracowania, informacje instytucji i osób, przeprowadzając szerokie kwerendy w kraju i zagranicą, co pozwoliło uzyskać wiele cennych materiałów, ale mimo usilnych starań nie w pełni udało się Jej wyświetlić pewne niejasności dotyczące zwłaszcza wczesnego okresu życia Profesora.

Curriculum vitae Adamczewskiego złączyła Świętosławska z Jego działalnością pedagogiczną i metodyczną refleksją, z edytorstwem tekstów literackich *ad usum scholarum*, pracą badawczą w zakresie historii literatury polskiej, uzyskiwaniem stopni naukowych, karierą akademicką, uczestnictwem w metodologicznych sporach, współtworzeniem katedr polonistycznych na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Łódzkiego. Poświęciła biografii Adamczewskiego sześć rozdziałów logicznie skomponowanej monografii, przygotowanej z badawczą pasją i sumiennością naukowca, napisaną z literackim zacięciem, żywo i barwnie, dzięki czemu rzetelne studium czyta się z prawdziwą przyjemnością i niesłabnącym zainteresowaniem.

Podając ważny problem badawczy dla literatury i kultury polskiej, niebagatelny także dla dziejów łódzkiej polonistyki i środowiska naukowego, nakreśliła Autorka, utrzymany w ciepłych barwach i serdecznej tonacji, portret wybitnego uczonego, ciekawej osobowości twórczej, człowieka usuniętego z uniwersyteckiej katedry w efekcie bezpardonowej walki „młodych marksistów” z „nauką burżuazyjną”, któremu należało oddać sprawiedliwość po latach, w zmienionej sytuacji politycznej przywrócić miejsce w szeregu profesorów polskich uczelni, również w tamtym czasie zawieszonych w pracy organizacyjnej i dydaktycznej (m.in. Henryka Elzenberga, Konrada Górskiego, Romana Ingardena, Władysława Tatar-kiewicza), w przeciwieństwie do których rehabilitacji nie dane Mu było dożyć.

Dr Teresa Świętosławska nie ograniczyła prezentacji Adamczewskiego do skonstatowania faktów biograficznych (*nota bene* umiejętnie wplecionych w różnorodną działalność Profesora) oraz dokonań pedagogicznych, badawczych, edytorskich i wielu innych, odnajdując te uniwersalne wartości i myśli Uczonego, które i dziś są twórczo lub bezwiednie kontynuowane, lecz pokusiła się także – co szczególnie cenne – o dokonanie wyboru pism.

Wybór pism Stanisława Adamczewskiego stanowi drugą część omawianej publikacji. Autorka zgromadziła najbardziej znaczące pozycje dorobku Uczonego, przyjmując za podstawę edycji pierwotne artykuły i rozprawy *in extenso* oraz fragmenty nie wznawianych monografii o Zimorowiczu (*Oblicze poetyckie Bartłomieja Zimorowicza*) i Żeromskim (*Serce nienasycone*) – do dziś ważkich naukowo opracowań o tych pisarzach. Zastosowany układ (z jednym odstępstwem od zasady) tematyczno-chronologiczny pozwala prześledzić twórczość Adamczewskiego w czasie. Przywołała więc Świętosławska debiuty krytycznoliterackie z lat 1910, 1913, artykuły odnoszące się do metodyki literatury (1914, 1922, 1924),

wspomniane wyżej fragmenty dwóch monografii wydanych w okresie międzywojennym (1928, 1930), wypowiedzi traktujące o Stanisławie Brzozowskim i Bolesławie Prusie (1929, 1946, 1963), poglądy na metody badania literatury (rozdział pt. *Drogi i „błądziki” metodologiczne*) oraz wydobytą z rękopisu, nie publikowaną dotąd *Przedmowę edyorską do pięciu pierwszych tomów (I, II, III, VI, IX) „Dzienników” Żeromskiego*. Wyboru twórczości Profesora dokonała Autorka trafnie, uwzględniając wszystkie te jego prace, które istotnie zasłużyły na przypomnienie, stanowią bowiem niepowszedni wkład w dzieło nauki i edukacji narodowej.

Szczęśliwym pomysłem było też paralelne potraktowanie obydwu części książki: monografii o Adamczewskim z antologią *Jego pism*; taki zabieg komponowania całości dał świetny wynik, ponieważ w efekcie powstała książka, której część druga, tj. wybór pism, stanowi uzupełnienie życiorysu naukowego i analizy twórczości postaci, zaprezentowanej w pierwszej części publikacji. Komplementarność monografii i antologii uznać należy za niewątpliwy walor pracy Świętosławskiej.

Studium o Stanisławie Adamczewskim pedagogu, edytorze, badaczu literatury i Jego bogatych osiągnięciach na wszystkich polach działalności wraz z załączoną egzemplifikacją dorobku publikacyjnego, stanowi ważną pozycję naukową polonistyki ostatnich lat. Książka zapełnia lukę w naszej wiedzy o wybitnych uczonych-humanistach XX stulecia, których niełaskawy los skazał na lata zapomnienia.

Dobrze się stało, że wychowanka Uniwersytetu Łódzkiego przywróciła pamięć o zasłużonym Profesorze tej uczelni, której poświęcił końcowy etap zawodowej działalności, zakończony odważną walką w obronie swych przekonań z indoktrynacją i wzrastającą agresją części środowiska. Tak więc dług wobec Stanisława Adamczewskiego spłaciła w imieniu całej – nie tylko łódzkiej – polonistyki dr Teresa Świętosławska książką rzetelną, kompetentną, jasno skonstruowaną, napisaną pięknym językiem i choć nacechowaną emocjonalnym stosunkiem do bohatera swej pracy – książką rzeczową, opartą na szerokiej podstawie źródłowej, co jest warte szczególnego podkreślenia. Książkowy debiut Autorki uznać wypada za bardzo udany.

Hanna Tadeusiewicz
(Łódź)